

ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ DISASTER У РОМАНІ С. КІНГА «ПРОТИСТОЯННЯ»

Роман «Протистояння» американського письменника С. Кінга є одним із найвідоміших зразків сучасної постапокаліптичної літератури, у якому порушуються проблеми виживання людства, протистояння добра і зла та екзистенційного страху перед катастрофою. Художній світ твору наповнений атмосферою постійної загрози, небезпеки та невизначеності, що формує особливий емоційно-психологічний простір роману. У своєму дослідженні Бабелюк О. А. зазначає, що полістилістичність сучасного художнього тексту означає поєднання різних жанрів і стилів із порушенням традиційних літературних норм, що дає змогу розглядати роман «Протистояння» як багатоголосий простір реалізації концепту DISASTER [1, с.11]. Концепт DISASTER посідає важливе місце у структурі тексту та реалізується через систему різноманітних лексико-стилістичних засобів.

Концепт DISASTER можна розглядати як складну ментальну структуру, що охоплює такі смислові компоненти, як смерть, хвороба, руйнування, масовість та втрата соціального порядку. За спостереженнями Дж. Лакоффа та М. Джонсона, концептуальна система людини має метафоричну природу, а тому абстрактні поняття репрезентуються у мові через систему образних моделей [5, с. 3]. Це положення дозволяє розглядати мовні одиниці як засіб вербалізації таких концептів, як DISASTER, оскільки мовні одиниці, що вербалізують цей концепт, відображають метафоричні способи осмислення небезпеки, руйнування та катастрофи.

Як зазначають дослідники *Disaster Studies*, значна частина ключових термінів цієї галузі не має повних еквівалентів в інших мовах, що спричиняє різні способи інтерпретації відповідних понять. Багато з цих термінів складно або навіть неможливо точно перекласти, що відкриває можливості для ширшого тлумачення закладених у них концептів [3]. Це свідчить про те, що концепт DISASTER характеризується складною лексико-семантичною структурою та може реалізуватися різними мовними засобами у різних мовах.

Практичний аналіз здійснено на матеріалі окремих фрагментів роману «Протистояння» американського письменника С. Кінга та їх перекладів, у яких відображено різні аспекти катастрофічних подій, спричинених поширенням смертельного вірусу. У тексті твору концепт DISASTER репрезентується за допомогою різноманітних лексико-стилістичних засобів, що формують атмосферу загрози, страху та руйнування звичного соціального порядку.

Одним із перших сигналів катастрофи у творі виступає опис фізичного стану персонажа, зараженого вірусом:

Оригінал	Переклад
<i>Her husband was deathly pale. His eyes started and bulged from their sockets [4, с. 15].</i>	<i>Її чоловік був смертельно блідий. Очі повилазили з орбіт [2, с. 15].</i>

У цьому фрагменті автор використовує експресивну лексику та епітети *deathly pale*, які підсилюють відчуття смертельної небезпеки. Гіперболізований

опис зовнішності *eyes...bulged from their sockets* створює враження шоку та паніки, підкреслюючи руйнівний характер невідомої хвороби. У перекладі спостерігається застосування лексичної трансформації, конкретизації та експресивної адаптації. Зокрема, словосполучення *eyes...bulged from their sockets* передано як *очі повилазили з орбіт*, що відзначається підвищеним рівнем емоційної інтенсивності та натуралізму, що не лише зберігає, а й підсилює експресивний ефект оригіналу, забезпечуючи прагматичну еквівалентність.

Подальше усвідомлення масштабів трагедії передається у вислові:

Оригінал	Переклад
<i>They're all D-E-A-D down there</i> [4, с. 18].	<i>Там, унизу, усі МЕРТВІ</i> [2, с. 18].

Особливістю цього фрагмента є графічний стилістичний прийом – написання слова *dead* по літерах. Така форма подачі підсилює емоційний ефект висловлювання та відображає психологічний стан персонажа, який намагається усвідомити масштаб трагедії. Лексема *dead* виступає ключовим маркером концепту DISASTER, актуалізуючи його ядро – масову загибель і невідворотність смерті. Перекладач вдається до прийому графічної компенсації, передаючи написання слова *dead* по літерах через використання великих літер – *МЕРТВІ*. Хоча формально відтворення по-літерного написання відсутнє, переклад зберігає функціонально-стилістичний ефект оригіналу – акцентуацію та емоційне напруження висловлювання.

Інший приклад демонструє опис поширення смертельної інфекції:

Оригінал	Переклад
<i>The next day they headed west, spreading the disease as they went</i> [4, с. 89].	<i>Наступного дня вони рушили на захід, поширюючи заразу</i> [2, с. 96].

Тут концепт DISASTER репрезентується через лексику поширення та просторові маркери. Ключове дієслово *spreading* підкреслює неконтрольований характер розповсюдження епідемії, що поступово охоплює нові території, в той час як словосполучення *headed west* виконує функцію просторового орієнтира, вказуючи на географічне розширення катастрофи. Переклад демонструє використання лексичної заміни, де нейтральніше слово *disease* передано як *зараза*, що характеризується більш вираженим негативним забарвленням. Водночас дієслово *spreading* адекватно відтворене як *поширюючи*, що забезпечує збереження динаміки процесу та семантики неконтрольованого розповсюдження, характерного для концепту DISASTER.

Особливо виразною є натуралістична репрезентація наслідків епідемії у фрагменті:

Оригінал	Переклад
<i>The downtown area was spread out below him like a relief map, and it seemed totally deserted</i> [4, с. 259].	<i>Центр міста розкинувся перед очима Стю, наче рельєфна мапа, і на його вулицях було порожньо</i> [2, с. 281].

У цьому фрагменті катастрофа осмислюється через образ порожнечі та відсутності життя. Прикметник *deserted* актуалізує семантику покинутості, що символізує руйнування соціального простору. Порівняння в перекладі з *рельєфною мапою* підсилює ефект відчуження, трансформуючи живе місто на абстрактний, неживий об'єкт, через що реалізується соціально-екзистенційний вимір концепту DISASTER.

Аналіз наведених фрагментів засвідчує, що у романі «Протистояння» концепт DISASTER репрезентується через поєднання різних лексико-стилістичних засобів, серед яких особливу роль відіграють експресивна лексика, епітети, порівняння, графічні стилістичні прийоми та натуралістичні описи. Переклад виступає не лише засобом передачі тексту, але й механізмом інтерпретації концепту DISASTER. Сукупність цих засобів дозволяє авторові створити багатовимірний художній образ глобальної катастрофи, що охоплює як фізичні, так і психологічні аспекти людського існування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабелюк О. А. Американська постмодерністська проза малої форми: дифузія жанру чи жанрові різновиди? / О. А. Бабелюк // *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство.* – 2014. – № 1. – С. 11–16.
2. Кінг С. Протистояння: роман / С. Кінг ; пер. з англ. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2020. – (у 2 т.).
3. Chmutina K., Sadler N., von Meding J., Abukhalaf A. Lost (and found?) in translation: key terminology in disaster studies / K. Chmutina, N. Sadler, J. von Meding, A. Abukhalaf // *Disaster Prevention and Management.* – 2021. – Vol. 30, № 2. – P. 149–162.
4. King S. *The Stand* / S. King. – New York : Doubleday, 1978. – 823 p.
5. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By* / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1980. – 242 p.